

1788.

1. Bochnerus, Phil. Rudolphus: Specimen inang. medicum
tumoris tunicae interni exemplum quoddam memo-
rabile referens.
2. Vuisberg, Joann. Christophorus: De principis successio-
nis gastricae apud ceteros Amicos.
3. Hugo, Guntorus: De bonorum possessionibus.
4. Nettelbladt, Danic.: De legato rei alienae, quae
est res tertii

5. Snellerg, Leonardus: De methodo juris Docendi
1789.

1. Nettelbladt, Dan.: De iustitiae partibus et obligationibus
singulatis falso vel merito suspectis
2. Nettelbladt, Dan.: De causis iustitiae et potestate
iudiciali

3. Timpler, Jo. Salmus: *Delegae ex Cicero's Libello
de senectute.*

4. Walther, Johann Christoph: *Ausführung des Schulters' Recht.
der akademischen Rechtslehrer an dem Verfall der rechten
Rechtslehrensamkeit.*

5. Walther, J. C.: *De jurisjurandi potestate praerogative
usu.*

1790

1. Wappler, Ernestus Christianus: *An Legatus, cui noster
Votis constituta adfectus, modo non impleto,
torquet?*

2. Walther, Joh. C. [Köln?]: *De jurisjurandi potestate
quae semi-doloze criminalis quaedam capita summo tractat,
~~praerogative usu.~~ deponet.* *Dissertationum juridicarum,*

1791.

1. Wappler, Ernestus Christianus: *An Legatus, cui noster
Votis constituta adfectus, modo non impleto,
torquet?*

1791.

1. Rahn, David : De parvioris Flacae pathologia
2. Arentzger, Wm. Fides : De viribus partium effluentibus generationem et de utero spirituum ratione substantiae musculosae et vasorum arteriosorum.
3. Telberg, Johanes Gustavus : De varietate hymenae
4. Winkrecht, Carl. Fides : De conceptione in baculorum

1792.

1. Deubsch, Christ. Fides : De graviditate abdominali
2. Walker, Dr. Christ. : De funibus arboris

1793.

1. Meckel, Phil. Fides : De hydrocephalo interno.
2. Peipers, Josimus Fides : Observatio inaug. sistens tertii et quarti nervorum cervicalium descriptionem.

1793.

3. Ruhn, Christ Hen. Göttingen: De transpiratione
sive cutanea, aequilibrio caloris humani
conservationi inseriente, vero et auct. hujus
functionis fine

DISSERTATIO
JVRIS GERMANICI COMMVNIS
DE
RVSTICORVM JVRIBVS
ET
OBLIGATIONIBVS SINGVLARIBVS
FALSO VEL MERITO SVSPECTIS

QVAM
PRAESIDE
PERILLVSTRI ATQVE CONSULTISSIMO
VIRO

D. DAN. NETTELBLADT,

POTENTISSIMO BORVSSORVM REGI A CONSILIIS INTIMIS,
ACADEMIAE FRIDERICIANAE DIRECTORE,
PROFESSORE IVRIS PRIMARIO ET FACVLTATIS JVRIDICAE ORDINARIO,
DIE XXI. MART. MDCCLXXXIX.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

FRIDERICVS GVILLIELMVS L. B. DE HAGEN
EQVES MARCHICVS,

HALAE,
TYPIS FRANCKIANIS.

DISSERTATIO

IN REGIA UNIVERSITATE HALLENSI

ET

FRIDERICI-GUILIELMI UNIVERSITATIS

ET

THEOLOGICAE FACULTATIS

PROBATIONE

HAEC

EST

OPUS

DE

D. DANIELI WILHELMO

PROBATIONE

HAEC

OPUS

DE

HAEC

EST

FRIDERICI-GUILIELMI UNIVERSITATIS

HAEC

HAEC

EST

J. C. Vogel delinuit et fecit sculp.

A Z R O S.

B O R N A

SIRE,

Le nom, que j'ai eu le bonheur de recevoir de VOTRE MAJESTÉ, ajoute de nouvelles obligations à celles, qu'exigent de moi le titre glorieux de Prussien, ma naissance, et l'exemple patriotique de mes aïeux. C'est à me mettre en état de les remplir un jour, ces obligations,

que les veilles de ma jeunesse sont consacrées.
Permettez, SIRE, que les premiers fruits de
mes travaux, paraissant sous les auspices de
VOTRE MAJESTÉ, me servent d'aiguillon
dans ma carrière, et m'imposent la loi d'y
poursuivre les succès les plus distingués.

P R A E F A C E

Ces essais, je le fais, sont bien loin de
la perfection, qui pourrait mériter les suf-
frages de VOTRE MAJESTÉ. Mais j'ose
espérer, SIRE, que le motif, qui m'anime
VOUS paraîtra digne de quelque indulgence,
et que VOUS daignerez ne pas rejeter ce

*faible et respectueux temoignage de l'attache-
ment inviolable, avec lequel je serai toute la vie*

SIRE,
DE VOTRE MAJESTÉ

Halle
ce 20. Mars
1789.

le très humble, très obéissant serviteur et très fidèle sujet
Frederic Guillaume de Hagen.

P R A E F A M E N.

Eorum, qui more jam antiquitus recepto, Academicas disputationes, quas vocant, publice defensuri prodeunt, non eadem, quae id ut faciant permovent, solent esse causae, non eadem ratio. Quidam enim erudita haec certamina solent inire, ut laurea exornati capeffendis honoribus videantur digniores; alii iusto eruditionis sensu ejusdem specimen publicum dare satagunt; alii vero alia de causa in hoc campo decurrunt. Quid vero effecerit, ut et ego ejusmodi disputationem in publicum emitterem, paucis hic loci exponendum videtur. Id vero sola in optimos Parentes meos pietate absolvitur, quibus hos meos conatus non displicere spero: tanta enim eorum

tamque immortalia sunt in me merita, ut inde a tenerrima aetate
ne unum quidem diem praeterisse meminerim, quo non illustre quod-
dam amoris in me sui documentum edidissent; id quod imprimis
ex eo adparet, quod cum litterarum me desiderio capi cernerent,
nullis unquam sumptibus perpercerunt, omnemque operam dede-
runt, ut voti mei fierem compos. Quod cum ita sit, non video,
quod discessurus ex Academia illis aliud gratissimi tantorumque be-
neficiorum memoris animi documentum exhibeam, nisi tale, quo,
si non doctum evasisse, certe diligentem me in Academia fuisse,
demonstrem. Quare aequos fore arbitros opinor speroque lectores
meos: hi enim, si ad causas, quae me ad scribendum moverunt,
quibusque nihil vanitatis vel arrogantiae admixtum est, respexe-
rint, et juvenilem opellam vix unquam vitio carere cogitaverint,
non poterunt non illis ignoscere naevis, qui forsan in scripto meo
oculos eorum offendent.

Praeter haec vero petenda mihi est ab aequis lectoribus ve-
nia, quod in dissertatione mea de Juribus et Obligationibus Rusti-

corum, falso meritove suspectis, a quorundam DD. sententiis recessi, aliamque indagare viam conatus sum, ad ea, quae circa has res juris sunt, feliciter inquirenda: reputent secum Lectores, quam diversae sint doctissimorum virorum hac de doctrina sententiae, ut nihil de eadem proferre liceat, quin cum pluribus in certamen descendamus, ac respiciant, dissentiendo et examinando haud raro nos ad verum pervenire.

Si quis vero me reprehendat, quod in themate, suo pondere et difficultate juveniles vires superante elaboraverim, eo ipso me motum profiteor, quod dubiis involuta ea est doctrina, ut eam potissimum tractandam sumerem, eo scilicet fine, ut id consequerem, quod jus olim dicturo maximum augmentum esse debet, scilicet intelligere, quam curiosè quantaque circumspectione ejuscemodi instituendae sint quaestiones, quae jura et obligationes rusticorum concernunt, ne, quod frequens solet fieri, error in foro committatur.

Igitur, si qua a veritate longius recesserim, errores mei eo magis erunt excusandi, quo difficultatibus involutior ipsa doctrina est, de qua acutissimi ingenio viri non idem sentiunt, ita, ut quem sequaris, fere non reperias.

Sin autem contingat, me assequi assensum, non dicam laudes, Jurisperitorum, non tam mihi, quam celeberrimis Viris id tribendum est, quorum scholis et institutione, dum Juris prudentiae operum dedi, sum usus. De forma opusculi mei non attinet monere plura: cum enim non de omnibus, sed de quibusdam tantum juribus singularibus agere constituisssem, quae dicenda habebam, *observationibus* aliquot distinxim, quarum quaevis, duabus prioribus exceptis generalia continentibus, de jure quodam singulari agit.

DE
RVSTICORVM IVRIBVS
ET
OBLIGATIONIBVS SINGVLARIBVS,
FALSO VEL MERITO SVSPECTIS.

A

OBSERVATIO I.

De juribus et obligationibus singularibus rusticorum in genere.

Inter eos, qui pro status sui diversitate, diversis juribus et obligationibus utuntur, eam ob causam praesertim notandi sunt *rustici*, quod doctrina de eorum juribus singularibus, seu, ut ajunt, privilegiis, nec non eorum obligationibus singularibus, variis, et, si quid video, gravioribus dubiis involuta est, quam plerumque aliorum civium Germaniae, qui ab iis, quoad ordinem hominum in Germania diversitatem, differant, quales sunt ii, qui sub nobilium et civicorum, seu hominum civici ordinis, nomine veniunt. Hinc orta sunt varii generis scripta

juridica de rusticorum privilegiis, seu potius juribus singularibus; qualia sunt, quae RENATO CHOPPINO, AUG. BENED. CARPZOVIO, JOAN. GUIL. DE GOEBEL et JOAN. PAUL. KRESSIO debemus, ut taceam scriptores de rusticis in genere, qui singula rusticorum privilegia recensuere, inter quos praesertim LUD. ERID. GABKE in *den Grundsätzen des Dorf- und Bauern-Rechts, Abschnitt 12. von den Privilegien und Vorzügen der Bauern*, notandus. De singularibus vero rusticorum obligationibus, quemquam ex instituto scripsisse, mihi non constat, licet generalia de rusticis scripta, et talia contineant, quae singulares rusticorum obligationes attinent. Mitto varii generis observationes litterarias de scriptis hujus generis, et hic tantum generatim moneo, inter jura singularia et singulares obligationes rusticorum, dari, quae sunt vel falso vel merito suspecta, prout idem etiam de opificum privilegiis dici potest, de quibus existat CAR. HENR. DE DREYER *specimen privilegiorum opificum falso meritoque suspectorum. Kilonii 1751.*

Idem igitur quoad rusticorum privilegia, seu potius jura singularia, ut et eorum obligationes singulares tentare decrevi: attamen non de omnibus, sed tantum de nonnullis, praesertim iis, quae prae aliis, me iudice, sub examen vocari merentur, sum acturus. Praeterea, antequam ad specialiora progrediar, generatim praemonendum esse existimo, me quidem potissimum juris Germanici

rationem habere: verum tamen et secundum jus Romanum inquirere, an et quatenus hoc vel illud jus singulare, vel etiam haec seu illa singularis obligatio rusticorum, huc referri possit et debeat: quo factò etiam, ubi opus fuerit, definitionem, quid secundum usum fori obtineat, vel saltim obtinere debeat.

OBSERVATIO II.

De iis, quae de rusticorum germanicorum definitione, eorumque speciebus in usum sequentis tractationis praemittenda sunt.

Rusticus germanicus, quatenus talis intelligitur homo, qui inter tres diversos ordines hodiernos civium Germaniae sub hoc nomine venit, in sensu lato est is, qui rure, agriculturae causa, in toto suo ambitu sumtae, degit; vel hujus ordinis hominum progenies est, quae alii ordini hominum in Germania non adscripta, sicque nec nobilis, nec civicus seu civici ordinis homo est. CHRIST. GOTTL. RICCI *Specilegium juris germanici Lib. I. T. 4. pag. 131.* Hoc lato sensu, rustici in Germania sunt, vel *homines proprii* (*glebae adscripti, servi germanici, Leibeigene*) qui constituunt speciem quandam rusticorum, quibus oppo-

nuntur *rustici liberi*, (*rustici in sensu stricto*) si servi germanici non sunt. Ne autem nimiae brevitatis studium, ut fieri solet, claritati notionum officiat, addo:

1) Ex mea sententia, secundum antiquissimos hominum *ordines* (*Stände*) in Germania, Germanos fuisse, vel *homines liberos*, vel *servilis conditionis homines*; priores vero vel *nobiles in sensu antiquo* vel *ingenuos*; et posteriores vel *libertinos* vel *servos* distos esse: harum autem notionum evolutio non hujus est loci. —

2) Glossam ad *L. III. Art. 42. p. 374.* „Edit. GAERTNERI hanc: *In einer „Aufklärung sollt ihr wissen, das etlicher Dienst liegt auf dem Manne, „etlicher auf dem Gute. Der Dienst, der auf dem Manne liegt, der „macht ihn eigen, und er heisß davon servus: und der Dienst, der auf „einem Gute liegt, macht einen nicht eigen; davon muß aber der „Mann dienen, dem, des das Gut ist, darum das er das Gut halten „will.“*

3) Non omnes *servos* in Germania esse species *rusticorum germanicorum*. Dantur potius, praeter *rusticos servos*, in Germania, duplicis generis *servi*, ab iis distinguendi. Primam speciem eorum appellare liceat *servos*

per occupationem bellicam tales, seu, si mavis, *servos vi juris retorsto-*
nis tales, quibus in bello cum infidelibus, in captivitatem bellicam re-
 ductis, vi juris retorstonis Germani durum servitutis jugum imponunt,
 de quibus videatur STRYK in V. M. PAND. L. I. T. 3. §. 2. GODO-
 FR. NIC. ITTIGIUS *de mancipiorum Turcicorum manumissione, baptismo*
implicita, Lips. 1689. Ad secundam speciem referri possunt servi, qui
 per commercium, quod quidam exteri populi cum servis exercent, ac-
 quisiti, in Germaniam transportantur, vulgo *Negersklaven* dicti, quos
 et in Germania pro servis habendos esse, defendi potest. Conf. REICHART
Abhandlung über den gesetzlichen Zustand der Negersklaven, als ein
Auszug aus Petit Traité sur le gouvernement des Esclaves. Leipz. 1779.
 — *Rechtsgeschichte eines erkauften Mohren — in den Beyträgen zu der*
juristischen Litteratur in den preussischen Staaten. P. VI. Sect. IV. pag.
 296 — 311.

- 4) Rusticis in Germania, qui sunt *servi seu homines proprii*, opponi *rusticos*
liberos, qui sunt vel *rustici liberi simpliciter tales* (rustici perfectae
 libertatis, Freye) si praeter praestationes, ad quas subditi vi subjectionis
 civilis obligati, ab iis praestationibus immunes sunt, quae sunt re-

liquae pristinae servitutis in Germania; vel *rustici liberi secundum quid tales* (rustici imperfectae libertatis, Mittelfreye.) si tales non sunt.

Vid. CARL FRID. BREINLI *jus germanicum privatum*, Lib. I. pag. 160. seq. —
DE SELCHOW *neue Rechtsfälle*, P. I. num. II. — *Wahre Beschaffenheit der teutschen Gutsherrlichen Zinsgerichte oder Meierdinge* §. 2. 3. 4.

5) Dominos rusticorum esse, vel *dominos eorum proprie sic dictos* (Grund- oder Gutsherren) vel *dominos jurisdictionis* (Gerichtsherren) quatenus vel tales sunt, quorum dominicae potestati rusticus est subjectus, vel tales, quorum jurisdictioni pareat. Unde patet, unum eundemque dominum, rustici dominum stricte sic dictum, ut et dominum jurisdictionis esse, saepe contingere; nec non, quo sensu rustici, relati ad dominum stricte sic dictum, in oppositione ad *herrschafliche* seu *Amts-Kantmerbauern* gutsherrschafliche Bauern, dicendi sint. — DE SELCHOW l. c. §. 5. 6.

OBSERVATIO III.

Jus singulare rusticorum non est, juris ignorantiam iis non nocere.

Communem esse Doctorum opinionem, juris ignorantiam rusticis non nocere, indeque ad personas, quibus jus ignorare licet, referri, praeter milites et feminas, etiam, et quidem potissimum, rusticos, testantur scripta de rusticis, ut et de juris et facti ignorantia. Licet vero per *L. 2. §. 1. D. Si quis in iur vocatus non ierit L. 1. §. ultim D. de ventre inspiciendo L. 3. C. de defens. civitat.* notum veritatisque consentaneum sit, *subveniendum esse simplicitati rusticae, ubicunque judicantem aequitas moverit, nec non rusticitati hominis parcendum esse:* inde tamen non sequitur, communem opinionem, de rusticorum jure singulari, iis scilicet juris ignorantiam non nocere, veritati consentaneam esse. Mea quidem sententia potius est distinguendum inter *rusticum qua talem, seu rusticum quoad eum statum suum, quod sit rusticus,* et eam ejus conditionem, quae sub *rusticitatis seu simplicitatis et imperitiae* nomine venit, cujus saepissime in legibus romanis mentio fit. Itaque cum non hujus sit loci, de genuina rusticorum notione disputare, de rusticitate tantum quaedam monenda

sunt. Est vero *rusticitas* talis rustici sanæ mentis conditio, secundum quam, ob suum vitæ genus, ei ignorantia existentiae et tenoris legum imputari nequit. Quodsi nunc definiendum, an et quatenus sit jus singulare rusticorum, iis juris ignorantiam non imputari, ita sentio: *Rustico qua tali, seu, ut ajunt, secundum statum suum, non competit jus singulare quoad ignorantiam juris. At enim, vero, ob rusticitatem rustici, omnino rustico, prout cuilibet alii, qui rusticus non est, competit hoc jus singulare, ut juris ignorantia ei non noceat.* Rusticum autem non qua talem, sed ob rusticitatem habere jus singulare, de quo mihi sermo est, evincunt leges, quibus hoc jus singulare nititur, inter quas praesertim notari merentur: *L. 8. C. qui admittendi ad B. P.* ut et *L. 1. §. 15. D. de inspiciendo ventre*, nec non *L. 2. §. fin. D. de jure fisci*. In singulis hisce legibus sermo est de juribus singularibus varii generis, quae concernunt juris ignorantiam: in nulla vero earum, rusticorum qua talium, jus singulare quoad juris ignorantiam obvenit, dum non de rusticis, sed de rusticitate loquuntur. Contra vero, quoties in legibus sermo non est de jure singulari rusticorum, quod juris ignorantiam attinet, sed de alio jure singulari rusticorum; loquuntur non de rusticitate, sed de rusticis, veluti leges de testamentis rusticorum. Inde vero, quod rustici *rusticitas* sit ratio sufficiens juris singularis rusticorum quoad juris ignorantiam, non vero *status* rustici: sequitur, si quid video, hoc jus singulare

etiam *paganorum* jus esse, si sunt tales, quales rustici sunt quoad rusticitatem, quae, quoad eos, potius *simplicitas* seu *imperitia* dicenda est; quae cum ita sint

I. ex dictis facile patet, non satis cohaerere doctrinam de juris ignorantia, si ad eos, quibus jus ignorare licet, inter alios, veluti *militēs* et *feminas*, etiam referri solent rustici; dum potius dicendum, rusticitatem esse hujus singularis juris fundamentum, indeque rem acie tetigisse JAC. HENG. ZOLLIIUM in dissertat. *de favore juris erga nescientes*, cap. I. dum ait, „*agmen* (scilicet eorum, quibus jus ignorare licet) *claudunt rustici, non pro status sui, sed imperitiae et simplicitatis ratione, intelligendi*. Idem sentit CAR. CHRIST. HOFACKERUS in *principiis juris civilis romano-germanici*, Tom. I. L. I. Cap. IV. §. 203. pag. 160., qui, dum recenset eos, quibus jus ignorare licet, ad eos non refert rusticos; sed *rusticitati leges subvenire* ait. Porro

2. Ex dictis de vero fundamento juris singularis, quod rusticis competit quoad juris ignorantiam, solvi potest quaestio: *an rusticus etiam tum ad hoc jus singulare provocare possit, si prudentiores consulere potuisset?* Sunt, qui defendunt, secundum jus romanum in hoc casu jus singulare rusticitatis locum non habere. Imo sunt, qui ulterius progrediuntur, atque inde, quod in Germa-

nia nunquam desit occasio, prudentiores consulendi, concludunt, in Germania plane nullum habere usum jus singulare rusticitatis quoad juris ignorantiam. At, quod attinet jus romanum, arg. *L. 9. §. 5. D. de juris et facti ignorantia* negari nequit, quoad eum, qui prudentiores consulere potuit, jus singulare juris ignorantiam, concernens, in reliquis casibus, praeter eum quo quis propter rusticitatem hoc jure singulari gaudet, cessare: verum, quoties rusticitas est fundamentum juris singularis ignorantiam juris concernentis, sive ignorans sit rusticus, sive non, hoc defendi nequit: id quod ex nunc dicendis de usu hodierno illucecet. Quod enim attinet usum hodiernum, cum iis facere nequeo, qui defendunt, in foris Germaniae, quae dixi de rusticorum ignorantia juris, nullum habere usum: in qua haeresi est HOMMELIUS in *Rhapsodia quaestionum in foro quotidie obvientium Vol. III. Observat. CCCCLXXVII.* quae sic inscripta est: *dass sich die Landleute heutiges Tages weiter nicht mit der Rechtsunwissenheit behelfen mögen.* Adjectae rationes decidendi vero, ut ipsis ejus verbis utar, sunt hae: *Sinemahlen in L. 9. §. 5. D. de juris et facti ignorantia ausdrücklich verordnet ist, dass ihnen nur alsdann, wenn sie keine Gelegenheit gehabt, erfahrene Leute zu Rathe zu ziehen, der Irrthum zu statten komme. Also, da dieses heutiges Tages allemahl geschehen kann, die Gelegenheit, Rechtsgelehrte zu befragen, eine praesumptionem juris et de jure dergestalt abgiebet, dass, wenn auch ein Bauers-*

mann seine Einfalt und Mangel an erfahrenen Leuten beweisen wollte, er damit weiter nicht zu hören, mithin alles dasjenige, so zum Vortheil des Landvolkes in römischen Gesetzen verordnet, gänzlich außer Übung, simehmalen zwischen Bauern und andern gemeinen Leuten in denen Städten, welchen letzteren dergleichen Vortheil niemals verstattet gewesen, nach heutigen in Teutschland üblichen Gerichtsbrauch dierfalls nicht der mindeste Unterschied ist. At hoc argumentum HOMMELII me movere nequit, ut idem sentiam. Rusticitas rustici enim, quae efficit, eum jus ignorare, et hunc producit effectum, ut, prudentiores consulendos esse, etiam ignoret. Unde, si rusticitas excusat ipsam juris ignorantiam, etiam excusare debet neglectum peritorum consilium: quemadmodum ei, qui morbo occulto laborat, neglectus Medicorum usus, ideo imputari nequit, quod medicos consulere potuisset. An vero rusticitas rustici sit talis et tanta, ut favorem, quem leges ei tribuunt, mereatur, iudicis arbitrio relinquendum est, nec generaliter definiri potest, quod recte monuit ZOLLIIUS *l. c. num. 98.* Unde quoad prudentiam legislativam salutis publicae conveniret, media praecavendi excogitari, per quae rusticorum rusticitas, quoad juris ignorantiam, si plane tolli nequiret, saltem ita minueretur, ut iis jus ad rusticitatem provocandi, si per juris ignorantiam laesi fuerint, sine injuria denegari posset: qua de re legi meretur opusculum, quod Berolini 1774. in lucem prodit, inscriptum: *Entwurf eines Dorfbuchs oder einer zu*

veranstaltenden Sammlung der eine Dorfgemeine angehenden nützlichen Nachrichten.
 Ceterum de hoc argumento confuli merentur *Observatio de juris et facti ignorantia*, inserta der Sammlung vermischter kleiner Schriften. Bützow und Wismar 1773. P. 6. pag. 55. CRAMERI *Observatio: si rusticitas excuset, requiritur, ut sit simplex seu innocens et quieta* in *Ejus Observat. juris universi* Tom. II, P. I. Obsery. CCCCLXXXII.

OBSERVATIO IV.

De obligatione singulari rusticorum quoad operas domino praestandas, et de praesumptione in causis praestationem operarum rusticorum concernentibus.

Ardua et dudum agitata controversia est: quid juris sit, quoad praesumptionem, si inter rusticum et dominum ejus fructe sic dictum seu praedialem lis oritur, quae concernit debitam operarum praestationem: quo de argumento, obligationem quandam singularem rusticorum concernente, itaque nunc agatur. Redit vero illud ad tria momenta, quorum *primum* concernit litteraturam juridicam; *secundum* status controversiae formationem; *tertium* ipsius controversiae decisionem.

I. Quod attinet *Litteraturam juridicam*, huc refero controversiam circa annum 1737. ortam, quae praesumptionem in causis operarum inter rusticum et ejus dominum stricte sic dictum concernit, quamque appellare liceat *Hauschildio-Estorianam*, seu, si mavis, *Reineccianam*. Licet autem diffensus DD. hac de re in scriptis peculiaribus de rusticis, ut et in compendiis juris germanici privati, non demum dicto tempore ortus sit; inde tamen *specialem* controversiam ortam esse, dici nequit, ita, ut nec huc referri possit diffensus inter ENGAVIUM in *Elementis juris Germanici* §. 56. et ejus commentatorem RICCIUM in *spicilegio suo* supra laudato, qua occasione SCHROETERUS in speciali commentatione, *diurnis Erlangenensibus a. 1752. num. 45. 46.* inserta: *von der ehemaligen Knechtschaft der Bauern in Teutschland*, ENGAVII defensionem contra RICCIUM suscepit. Quod itaque speciatim attinet controversiam *Hauschildio-Estorianam* seu *Reineccianam*, ejus aliqua quidem notitia hauriri potest ex iis, quae in SCHOTTII *supplementis ad Lippenium* sub voce: *operas* hac de re obveniunt: paulo tamen plenior ejus historia est haec quae sequitur. Videlicet anno 1736 JOAN. GEORG. ESTOR recudiebat Giffae GROLLMANNI trigam dissertationum de *operarum debitarum redemptione*, cum praefatione de *praesumptione contra rusticos in causis operarum*. Paulo post, nimirum a. 1738. Jurispracticus Dresdensis D. JOAN. LEON. HAUSCHILD Dresdae edebat in forma octava: *opusculum historico-juridicum, praesumptionem*

pro libertate naturali rusticorum, quatenus neque Leges neque pacta obstant, ab impugnationibus Estorianis omni jure, antiquitatibus et documentis perspicuis vindicans. Contra hanc ESTORIS praefationem, quae 1742. nomine commentationis Jenae separatim, paucis mutatis, prodibat, HAUSCHILDII ulteriorem defensionem iniit, in libello Dresdae 1744. impresso, et *Beyschriften von Bauern und Frohnen* dicto, in quo non solum num. III. defensio contra ESTOREM: *Prüfung der Estorischen Commentation und Vergleichung derselben mit seiner Vorrede* inscripta, legitur: sed et num. II. alia occurrit defensio contra *Nova acta ICtorum*, Titulo: *Vertheidigung des opusculi de praesumptione pro libertate naturali rusticorum wider eine Recension in denen zu Wittenberg 1739. herausgekommenen novis actis ICtor. P. VIII. p. 713.* Haec dum agebantur, alius caufarum patronus Dresdensis D. JOAN. JAC. REINECCIUS calamum suum stringebat contra HAUSCHILDII in libro 1745. in lucem prodeunte, et* inscripto: *commentatio de rustico quondam servo D. I. L. Hauschildio, juris practico, assertori libertatis naturalis in causis rusticorum post leges et pacta praesumendae, quam nuper adversus cel. marp. ordin. Dm. Ioan. Georg. ESTOREM opusculo historico-juridico, vindicasse sibi visus est, opposita, hunc potissimum in finem, ut de praesumptionis pro rusticorum operis servilibus ex potestate dominica capiendae stabili fundamento, singulis quae obvertebantur ratiociniis exceptis,*

atque discussis luculentius constet. Huic scripto opponebatur aliud, quo vero autore nescio, scilicet: *B. S. ICTi Hannoverani Assertio de rusticorum libertate et operis contra Reineccium, et appendice quadam de rusticis Mindensibus et Schumbergicis fide diplomatum et rerum judicatarum. Hannov. et Lips. 1750. 4.* Hujus scripti, quod miror, nullibi, ne ab HAUSCHILDIO quidem mentio facta est, licet ipse exposit causam suam egerit contra REINECCIUM in libello, dicto: *Widerlegung einer von Herrn D. Joachim David Reineccius 1745. herausgegebenen Schrift: de rustico quondam servo.* Ceterum singula haec scripta a me recensita, quae ipsum HAUSCHILDIO autorem habent; typis repetita, et insigniter aucta, cum aliis HAUSCHILDII opusculis, quae huc non pertinent, exstant in collectione, scriptorum ejus, sub titulo: *JOAN. LEONH. HAUSCHILD juristische Abhandlungen von den Bauern und deren Frohndiensten, auch der in Rechten gegründeten Vermuthung ihrer natürlichen Freiheit etc. Dresden und Leipzig 1771. 4.* Huic collectioni quoque num. V. insertam est HAUSCHILDII opusculum historico-juridicum, cujus supra mentionem feci, quodque 1738 prodit, insigniter auctum, et nunc inscriptum: *Widerlegung der von einigen besondern von Esborn behaupteten Vermuthung einer ungemessenen Dienstbarkeit der Bauern.*

II. Sequitur determinatio status controversiae, quoad quaestionem de eo, quod istum est quoad praesumptionem; in causis inter dominum stricte sic dictum

seu hereditarium et rusticum quoad operas rusticorum, qui, iudice me, ita deter-
 minandus, ut restringatur controversia ad rusticos, qui sunt rustici *imperfectae*
libertatis, dum, quod attinet rusticos, qui vel *servi seu homines proprii* sunt,
 vel *rustici plane liberi seu perfectae libertatis*, omnia per se patent, sicque ho-
 rum ratione habita, cessat quaestio de praesumptione quoad operas a rustico do-
 mino praestandas. Si enim *prius* ponis, certum est, talem rusticum praestare
 debere operas, cujuscunque quantitatis et qualitatis, seu, ut ajunt, indetermi-
 natas, modo sint operae *rusticanae*, id est, operae rusticorum qua talium, et *mo-
 dicae*, id est, tales quas rustici salvis officiis naturalibus erga se ipsos, praestare
 possunt. Si vero ponis *posterius*, certum et indubitatum est, talem rusticum ab
 operis rusticorum plane immunem esse. Quae cum ita fiat, *controversia de*
praesumptione in causis operarum rusticorum, non nisi tales rusticos concernit, qui
sunt rustici imperfectae libertatis, et quidem ita, ut non in genere quaeratur, an
praesumendum sit utrum operas praestare debeant, an non: sed potius, an quoad
alias operas, praeter eas, quas rusticum, tanquam rusticum imperfectae libertatis,
praestare debere, extra controversiam est, praesumptio, quod et tales rusticus
praestare debeat, militat pro domino contra rusticum, aut vice versa pro rustico
contra Dominum. Notum est, plures DD, praesertim recentiores, defendere gene-
 ratim contra antiquiores, praesumendum esse pro domino contra rusticum, eum

ad indeterminatarum operarum praestationem obligatum esse, quod negant alii et contrarium defendunt. Ex mea sententia vero distinguendum est inter rusticos imperfectae libertatis et reliquos, et verus status controversiae est hic: an quo, ad priores, pro rustico vel contra rusticum praesumendum sit, seu, quod idem est, pro domino vel contra dominum? Sic evitari potest omnis logomachia in hac controversia, nec quoad eam distinguendum inter operas determinatas et indeterminatas rusticorum, sed tantum inter operas rusticorum imperfectae libertatis et reliquorum. Licet vero praeterea in determinatione status controversiae, de qua loquor, distingui etiam possit, an concernat operas rusticorum *simpliciter tales*, an vero *secundum quid tales*, seu, ut clarius loquar, an eas concernat quoad quaestionem *An?* vel quoad quaestionem *Quomodo?* scilicet quoad quantitatem et qualitatem operarum rusticorum: hanc tamen distinctionem hic non attendendam esse, arbitror.

III. Statu controversiae, hac ratione rite et perspicue determinato, ex mea sententia controversia ipsa sic decidenda est. *Si rusticus est rusticus imperfectae libertatis, neutiquam falsum aut suspectum, sed verum ejus jus singulare est, in causa inter eum et dominum suum stricte sic dictum seu hereditarium, praesumendum est pro eo contra dominum; haecque praesumptio locum habet, licet constet*

rusticos, olim praediorum possessores, rusticos servos fuisse, dum sufficit rusticum, nunc praedii possessorem, esse rusticum imperfectae libertatis. Per ea enim, quae de rite formando statu controversiae, in causis operarum, inter rusticum imperfectae libertatis, et dominum suum dicta sunt, patet, mutationem quoad rusticum imperfectae libertatis, vel quoad quaestionem: *An?* vel quoad quaestionem: *Quomodo?* esse eum praeter operas, ad quas domino suo praestandas, dum rusticus imperfectae libertatis factus est, se obligavit, ad plures, vel alius generis operas, praeter eas, quas eo tempore suscepit, exopt se obligasse; hocque valere non solum de iis rusticis imperfectae libertatis, qui, antequam tales facti sunt, rustici servi seu homines proprii ejus domini fuerunt, cujus rustici imperfectae libertatis nunc sunt; sed et de iis, qui noviter acquisiverunt praedia aliorum rusticorum imperfectae libertatis, in quorum locum successerunt. Quodsi itaque, prout nunquam, ita nec hic, praesumi potest id, quod est mutatio: per dicta probatum est, quod erat probandum. Nec metuo, ne quis objiciat, mutationem tum praesumendam esse, quando mutationem factam esse, ordinarium est. Sit ita. Inde tamen nec generatim nec speciatim in eo casu, quo rustici nunc imperfectae libertatis sunt tales, qui successerunt in locum rusticorum olim servorum seu hominum priorum, sequitur, pro domino praesumendum esse: cum petitio principii sit, ordinarium esse, quod tale esse dicis. Amplector itaque, prout ex

dictis patet, antiquiorum Doctorum, aut tamen aliquo modo emendatam, sententiam prae recentiorum, mihi aliisque valde suspectam. Unde nec mirum est, nostris diebus tertiam opinionem invaluisse. Ut, quod eam attinet, brevibus me expediam, provocho ad recentiorem scriptorem de rusticis, qui laudat eam tanquam talem, quae propter aequitatem et convenientiam cum analogia juris, aliis praeferenda sit, nimirum ad JUST. FRID. RUNDIUM in den *Anmerkungen und berichtigenen Zusätzen zu dem Burischen Lehnrecht, oder der ausführlichen Abhandlung von Bauergütern*, qui pag. 7. provocat ad Dn. de SELCHOW, cujus verba sua facit, quae haec sunt: *res omnis — his regulis continetur. Videndum an lege vel pacto res definita sit. Si his nihil definitur, ad observantiam recurritur. Cum enim ea, quae ut plurimum et ordinarie sunt, praesumantur, sequitur pro diversitate territoriorum, nunc determinatas, nunc indeterminatas operas praesumi oportere. In casu dubiae observantiae ad possessionem deveniendum est. Sin et haec dubia est, tutius agunt partes, cum rem omnem arbitrio iudicis vel principis decidendam committant, aut transactione controversiam sopiant.* At, quid regulis prudentiae conveniat, et quid tutum sit, hic non curo. Si lege vel pacto definita est controversia, cessat disputatio. Quoad observantiam, universalis observantia deest, particularis vero non attendenda, si, prout hic, quaestio est de jure Germanico communi. Quae cum ita sint, mani-

festum est, has regulas non continere, quod continere debent, dum ad eas, iudex casus in foro obvios secundum jus Germanicum commune, deficiente iure particulari, iustitiae regulis conformiter decidere nequeat. Ceterum quoad litteraturam, praeter ea, quae supra obveniunt de controversia HAUSCHILDIO-REINECCIANA, generatim adhuc notandum est, BOEHMERVM in *Diss. de libertate imperfecta rusticorum in Germania* §. XVIII et §. XXIV varia, quae huc faciunt, concessisse, quibus, quoad recentiores scriptores, addi merentur quae prostant in ANT. LVD. SEIPII *Dissert. de statu rusticorum ex mediæ aevi rationibus caute dijudicando Göt. 1749*, additis iis quae apud J. F. AUTENRIETH in eius *ungeingchränkter Vertremung der Bauergüter, oder Bauernlehen, Stuttg. 1779* quoad historicam partem hujus scripti §. I — 5 traduntur.

OBSERVATIO V.

Censuum rusticorum et operarum eorum comparatio.

Inter praestationes rusticorum varii generis, praeter eorum operas, praefertim etiam notandi sunt census rusticorum. Sunt hi census species censuum in

genere, de quibus existat BOEHMERI dissertatio *de vario censuum significato et iure*, in qua §. VI. censuum rusticorum quidem mentio occurrit; at, quoad hanc speciem censuum, remittit lectores ad ZIEGLERI diss. *de praediis censitiis ruralibus*. Antequam vero hic de comparatione operarum et censuum rusticorum speciatim agatur, generalia quaedam de rusticorum praestationibus varii generis praemittenda duxi.

Praestationes igitur rusticorum, quae talium, reduci possunt ad duas generales classes, quarum altera comprehendit operas et *census rusticorum in sensu proprio seu praediales*: altera vero *reliquas eorum praestationes*, quae vel *personam*, vel *res*, vel *facta* rusticorum quae talium concernunt. Ad *primam* classem referri possunt 1) juramentum affecurationis (Erbhuldigung); 2) obligatio petendi veniam migrandi, eaque obtenta solvendi censum detractus (Abzugsgeld); 3) praestatio eorum, quae vi jurisdictionis patrimonialis praestanda sunt domino jurisdictionis. — *Secundam* classem praestationum, de quibus hic loquor, constituunt 1) mortuarium; 2) laudemium. — *Tertiae* classis praestationes praeter operas et census in sensu proprio sunt 1) redemptio consensus domini in negotiis gravioribus; 2) locatio operarum domino facienda, si locum habet jus domini quod nomine des Dienstzwanges venit. Conf. BREINLI *jus germanicum privatum*

pag. 167. *seqq.* qui, hoc fere modo, hanc doctrinam in meliorem ordinem, ac vulgo fieri solet, redegit. Quae inter has rusticorum praestationes *censuum rusticorum in proprio significato* seu *praedialium* nomine denotantur, sunt praestationes in dando consistentes, certo anni tempore, in signum nexus servilis rusticorum, reiterandae. Cum hic nexus servilis rusticorum duplicis generis esse possit, vel is, qui oritur ex tali nexu servili, qui est servitus quoad homines proprios; vel is, qui oritur ex nexu servili, qui est imperfecta libertas rusticorum imperfectae libertatis, duplex inde oritur censuum species, quarum altera *census rusticorum servorum*, altera *census rusticorum imperfectae libertatis* dici potest.

Sunt quidem praeter hanc divisionem censuum rusticorum, variae aliae species eorum, veluti quod sint vel decimae, vel non; iis tamen hic superfedere possumus, quoniam nullum praestant usum sequenti tractationi.

Quod vero attinet comparationem operarum et censuum rusticorum, in eo differre inter se patet, quod *operae* sint praestationes faciendo; *census* autem dando absolvendae. Atque haec quidem differentia est omnino unica, quae essentialis dici potest, et de qua mihi hic potissimum sermo est, eatenus, ut defi-

niatur, an et quatenus, vi comparationis, argumentum duci possit ab una harum specierum praestationum rusticorum ad alteram, vel non. Inde enim hoc oritur commodum, quod praesupposita theoria de eo, quod justum est quoad unam speciem harum praestationum, hoc facili negotio ad alteram speciem transferri possit, nisi adsint leges positivae, quae contrarium expresse fanciant. Verum tamen haec comparatio eum usum praestare nequit, ut praesupposita vna earum, inde semper fluat, quid quoque justum sit quoad alteram; cum potius nonnumquam haec comparatio nequidem illustret, multo minus ab una ad alteram argumentum praebet. Unde generatim dicendum est: *comparationem operarum et censuum rusticorum inter se, licet non in omnibus obvientibus quaestionibus, has diversas praestationes rusticorum concernentibus, eum habeat usum, ut ab una ad alteram argumentari liceat, saepius tamen hunc usum praestare.* Sic, quae dicta sunt observatione praecedente de praesumptione quoad operas rusticorum, valent etiam de praesumptione quoad census eorum, vi comparationis operarum et censuum: cum differentia inter praestationes rusticorum hujus generis non sit talis, ex qua diversitas quoad praesumptionem oriatur. Contra, quaestiones de censibus pecuniariis quoad monetae genus et valorem, ex comparatione cum eo, quod justum est circa praestationem operarum rusticorum, decidi nequeunt. Cogitandum itaque est de principio quodam generali, quod

hic usum praestet, quale sit hoc: *quoties differentia inter obligationem ad aliquid dandum et ad aliquid faciendum, efficere nequit diversitatem quoad obligationes et jura, quae praestations concernunt: toties comparatio operarum et censuum hunc habet usum, ut analogica decisio locum obtineat; in casu vero opposito, operarum et censuum comparatio dictum usum habere nequit.* Posset quidem hoc principium variis aliis exemplis, praeter ea, quorum mentio jam facta est, illustrari; brevitatis tamen studio hic subsistens, non nisi hoc, quoad rectum usum hujus principii, monendum superest, an scilicet differentia inter rusticorum obligationem ad operas et census diversitatem producere possit, an non? Ipsum hoc principium vero, ulterius seu specialius, quantum ego video, determinari non potest. Sagacitati judicis in casibus obvenientibus itaque relictum manet, ut definiat, an dicta diversitas adfit, nec ne; sicque, an argumentum ab una harum praestations ad alteram valeat vel non.

OBSERVATIO VI.

De jure singulari rusticorum quoad nuptias rustici alimentarii sexus utriusque.

Quid veniat inter rusticos nomine *reservati rusticorum* (des Auszuges der Bauersleute, des Altvaterrechts) hic tanquam notum suppono, vel lectorem remitto ad Jo. GODOFR. KRAUSII *Diff. circa jura et mores reservatorum rusticorum, praecipuis Misnensium*, Vitembergae 1729. Inter plures quaestiones controversas vero, de eo quod iustum est quoad reservatum rusticorum, hic speciatim tractandum de jure singulari rusticorum quoad eorum reservatum, si rusticus alimentarius uxorem ducit, seu, ut ajunt: *Ob der Auszug verfreiet werde?* Qua de re non solum KRAUSIUS *l. c. Cap. ult. §. 5.* disputat, sed et huc pertinet HOMMELIANA *Obf. 2. in Rapsodia quaestionum* Vol. II. obveniens: *Vetula alimentaria si nubat, debetur alimentatio et novo ejus marito.* Cum me iudice, nihil interfit, an vetula alimentaria nubat, an vero, ut loquar cum HOMMELIO, vetulus alimentarius nubat; nec non an nuptiae sint secundae nuptiae, vel non, generatim hic agendum de nuptiarum rustici alimentarii utriusque sexus effectu quoad

ejus reservatum. Singularis opinio HOMMELII l. c. est, in casu, quo filius patri viduo, vel extraneus praedii emtor venditori viduo, habitationem cum alimentis promissit et viduus uxorem ducit, non cessare reservatum ex hac addita ratione: *quia uxor est persona accessoria, et quasi appendicula viri*: difficiliorem vero paululum esse quaestionem addit, si non viduo, sed viduae, habitatio promissa, atque illa nubat: *tum enim duriolem evadere conditionem promissoris, dum non solum virum in domum ducat, verum etiam genitis liberis eam impleat*. Fateor me vim hujus argumenti non perspicere, indeque defendo, si quaestio est de reservato rusticorum, perinde esse, siue nubat alimentarius, siue nubat alimentaria; ut et, siue nuptiae sint secundae nuptiae, siue non. Si nunc, quod suppono, haec de re per pactum nihil definitum extet: ex mea sententia quoad rusticum, fundi cui inhaeret reservatum possessorem, omnia manere debent in statu quo. Non cessat ideo et exstinguitur reservatum, nec habitatio extendenda, nec alimenta augenda sunt; et si alimentarius vel non potest, vel non vult contentus esse habitatione et alimentis ab initio determinatis: aut in coelibatu manere debet, aut ipse aliunde supplere, quod deficit. Quod rusticus alimentarius utriusque sexus dum nubit, augeat indigentiam suam, praedjudicare nequit ei, qui determinatum reservatum promissit. Generatum enim si siue per legem, siue per pactum determinatum est, quid alter alteri debeat:

ultra determinatum nihil peti potest, ita ut, quod speciatim huc facit, nec
 status rustici, nec favor alimentorum, nec favor matrimonii efficere possint, ut
 plus, quam promissum est, praestari debeat; praesertim si, prout hic, is cujus
 indigentia per nuptias quas contrahit augetur, sponte efficit indigentiam suam
 augeri, sicque hoc tertio eo minus praejudicare potest. Quod si vero jus tale est,
 cujus limites secundum indigentiam jus habentis determinari debent, omnino
 sola indigentia auget jus. Quae cum ita sint, per nuptias rustici alimentarii au-
 geri ejus reservatum, tum demum defendi posset, si aut adessent speciales leges,
 per quas hoc constitutum, aut jus rustici alimentarii tale esset, quod per indi-
 gentiam alimentarii augeretur. Prius autem defendi nequit, cum desint leges
 quae sint communes; particulares vero hic in censum non veniant. Sed et nec
 posterius admitti potest, cum jus rustici alimentarii tale esse, cujus limites deter-
 minet indigentia, defendi nequeat, quoniam lex vel pactum determinat quantita-
 tem reservati rusticia alimentarii. Quae cum ita se habeant, *suspensum, immo falsum,*
jus singulare rusticorum est: reservatum eorum per nuptias extinguatur, seu, ut
ajunt, dass der Auszug versreiet werde. Nec minus per dicta patet, *spiritum*
jus singulare rusticorum esse, augeri reservatum rustici alimentarii si nubit, quo-
niam et quatenus crescit ejus indigentia. Manent potius omnia in statu quo, nec
 potest rusticus alimentarius habitationis extensionem, vel alimentorum augmentum

jure exigere a praedii possessore reservato onerato; licet, ob individuum vitae con-
 suetudinem mariti et uxoris, non vero, ut putat HOMMELIUS l. c. ideo, quoniam
 vir et vxor vnum corpus, vna persona existimantur, possessor praedii impedire
 nequeat, quominus alimentarium novum thori socium in domum recipiat, cum ipsum
 matrimonium impedire non possit. Ceterum, qui contrarium defendunt, dum aucta
 indigentia rustici in coelibatu viventis per nuptias contractas, augendum etiam
 esse reservatum putant, male provocant ad l. 4. §. 1. *D. de usu et habit.* quae
 hujus tenoris est: *Mulieri si usus relictus sit, posse eam et cum marito habitare*
Quintus Mucius primus admisit, ne ei matrimonio carendum foret, cum vii vult
domo. Quid ergo, si viduae legatus sit? an nuptiis contractis post constitutum
usum mulier habitare cum marito possit? Et est verum, posse eam et postea nubentem
cum viro habitare. Loquitur enim haec lex de servitute usus, cujus juris
 limites determinantur secundum indigentiam usuarii; quod per dicta non valet
 de reservato rusticorum. Vnde et HOMMELIUS, qui l. c. cum aliis ad hanc legem
 provocat, fatetur, eam quidem huc trahi non posse; sed tamen eam huc trahit,
 quoniam, ut ait, *forensis turba non omnia ad vivum rejecare solet.* Ego vero
 cum hujus farinae hominibus non facio.

OBSERVATIO VII.

De obligatione prolis rusticae ad praestationem operarum ex jure
des Dienftzwanges.

Notum est, obvenire in Germania singularem quandam obligationem prolis rusticae, ad praestationem operarum, quae non contrahitur interveniente locatione conductione operarum, sed ex jure, quod venit sub nomine des Dienftzwanges, estque jus cogendi liberos rusticorum ad operas domino praestandas, cui respondet singularis obligatio liberorum, quibus nascendi fors dedit patrem rusticum, de quo argumento legi meretur CHRISTIAN. HENR. BREUNING in *diff. de gessindis hodiernis necessariis ex jure des Dienftzwanges. Lips. 1757.* Est hoc jus species juris bannarii; et quoad rusticum, cujus liberi servire debent, distinguendum est inter rusticum liberum et qui talis non est, sicque, vel homo proprius, vel imperfectae libertatis rusticus est. Haec sunt, quae generatim de operis prolis rusticae bannariis domino praestandis, praemittenda erant. Quoad specialiora certissimum est, liberos rusticorum, qui sunt rustici liberi, esse ab his operis

immunes: unde hic tantum agendum de liberis eorum rusticorum, qui sunt vel homines proprii, vel rustici imperfectae libertatis. Liberos rusticorum, qui sunt *homines proprii*, cogi posse ad operarum praestationem a domino haereditario seu praediali, ex servitutis natura, per nativitatem in eos propagata, fuit: unde quoad hos juris Germanici communis est obligatio eorum ad dicta servitia et jus domini rustici praedialis ei respondens. Contra vero quoad *liberos rusticorum imperfectae libertatis* idem non valet, sed non nisi juris germanici particularis est, dum ex natura rustici, qui non est homo proprius, servitus proli non fuit. A regia via itaque non aberrat BREUNINGIUS qui l. c. Cap. III. p. 11. ait: *hominum itaque propriorum liberos ad servitia domestica teneri, nulla dubitandi ratio superest; sed quid dicamus de rusticis, quibus imperfecta libertas competit?* Legat responsum BREUNINGII, cui volupe est scire, quid is hac de re sentiat. Me quod attinet, ejus sententiae subscribo. Defendo nimirum cum eo, *in dubio liberos rusticorum imperfectae libertatis immunes esse a jure des Dienstzwanges, sique adest lex scripta, pactum vel observantia probans existentiam hujus juris, in dubio illud non domino jurisdictionis, sed potius domino praediali seu hereditario competere.* Praeterea non subscribo solum sententiae BREUNINGII: sed et ex iisdem fere, quibus is utitur, rationibus idem defendo, addito hoc unico argumento, fluere etiam hoc ex supra (Obs. IV.) dictis de

praesumptione pro rustico contra dominum quoad operas, dum obligationis liberorum rusticorum imperfectae libertatis praestandi operas domino, sequela quasi et fundamentum sit obligationis patris praestandi operas. Quae cum ita sint, si dominus probare nequit, sibi competere jus, quod dicitur der Dienztwang, ei hoc jus non competit, indeque secundum jus Germanicum commune *suspecta immo falsa est haec obligatio singularis liberorum rusticorum imperfectae libertatis*. Cum vero saepius contingat, constare quidem de eo, quod liberi rusticorum imperfectae libertatis obligati sint ad praestationem operarum quoad quaestionem: An? at non quoad quaestionem: Quomodo? hic non subsistendum est in theoria juris Germanici communis, quod fieri solet, sicque tantum defini, quid iustum in hoc vel illo loco, secundum leges particulares: sed potius secundum principia generalia definiatur, quid iustum sit, sive desint sive non leges Germanicae particulares, ut et sive convenient sive non cum jure Germanico communi. Dolendum itaque in cultura juris Germanici privati communis, prout in aliis doctrinis plerisque, ita et praesertim in doctrina de rusticis, negligi quod est juris Germanici communis, et loco ejus, vanae plerumque ostentationis causa, non nisi jus particulare doceri, dum docendum esset, quod est juris Germanici communis. Vnde hic non subsisto in doctrina, de qua in hac observatione actum est, sed progredior ad praecipuas dubias quaestiones, quae jus

cogendi liberos rusticorum ad operas domino praestandas concernunt, ad quas, non secundum jus Germanicum particulare, sed commune respondendum est.

I. Sit itaque prima quaestio haec: *An in dubio praesumendum sit, rusticorum imperfectae libertatis liberos ad servitia bannaria praestanda esse obligatos?* quod nego per dicta in antecedentibus.

II. Si porro quaeritur: *An jus bannarium, quod est in quaestione, tum demum locum habeat, si liberi rusticorum alii operas suas locare volunt, sitque illud non nisi jus quoddam protimiscos sit?* ex mea sententia respondendum: *neutiquam hoc jus ita restringendum esse.* In dubio enim, prout nunquam, ita nec hujus juris bannarii limitatio praesumi potest. Vnde quae hac de re hinc inde obveniunt apud HOMMELIUM in ejus *Rapsodia, Vol. II. Observ. CCCLVI.* cave existimes, juris Germanici communis esse. Hinc vero porro per se patet, *liberos rusticorum juri bannario quoad operarum praestationem subiectos, vi juris des Dienstzwanges, licet aliis jam locaverint operas suas, aut in domo parentum manere et nendo, vel mercando, vel opificium tractando, vitam sustinere malint, a domino cogi posse, ut praesent operas bannarias.* In his enim cessat eorum liberum arbitrium et vi ejus tollere nequeunt obligationem per

talem nativitatem contractam, quod sint liberi rusticorum, qui juri bannario sub-
jecti sunt.

III. Quaestionem: *An liberi rusticorum gratis praestare debeant
operas vi juris des Dienstzwanges praestandas?* tractant quidem POTTGIESERUS
de statu hominum propriorum L. II. Cap. 7. §. 28. et BREUNINGIUS *loco cita-
to pag. 12.* at nihil certi definiunt secundum jus Germanicum commune, de
quo hic quaestio est. Gratuita servitia praestanda esse, quod id ipsum ex-
ceptio a regula sit, nemo negabit. Licet vero hic exceptionem a regula locum
habere videatur ideo, quoniam liberi rusticorum, operas quas praestant,
non sponte locant, sed eas praestare debent ex juris necessitate: inde tamen,
me iudice, non fluit obligatio ad operas plane gratuitas. Sed nec ab altera
parte dici potest, unum idemque esse quoad mercedem, an operae, quae prae-
stantur, sint bannariae; an vero tales, ad quas praestandas per intervenientem
contractum locationis conductionis operarum, locator se sponte obligavit. Quae
cum ita sint, media sententia eligenda dicendumque est: *liberis rusticorum pro
operis bannariis non quidem deberi mercedem veri nominis; at tamen necessaria
alimenta iis praestanda esse a domino, cui serviunt.*

IV. Sequitur quaestio: *per quod tempus servire debeat rustica proles ex jure des Dienstzwanges?* Respondeo nullum certum tempus determinari posse, sed durare hoc tempus tam diu, quam diu operas praestare possunt, sicque demum aut per mortem, aut corporis imbecillitatem, aut per dicenda ad quaestionem V. aut per parentum indigentiam, finiri hanc obligationem. Biennium aut triennium itaque non est juris Germanici communis, sed particularis, licet plerumque finiat hanc obligationem.

V. Movere etiam solent DD. hanc quaestionem: *an studia, militaria et opificia, liberent ab onere praestandi servitii?* de qua sic sentio. Si, quod fieri debet, liberi rusticorum consentiente domino studia, militiam aut opificia eligunt, ut hoc modo, tanquam magis utilia reipublicae membra, ei aliquando inservire possint; si eventus fini respondet, merito dominus, vi consensus taciti, invitus cogi potest ad dimitendum et liberandum ab onere servitiorum liberos rusticorum.

VI. Est porro non plane inutilis quaestio: *An jus cogendi rusticorum liberos ad operas non usu amittatur?* ad quam facilis est responsio: nullo modo hoc defendi posse, per satis notum principium: quod operis non indictis nun-

quam praescribatur. Arg. l. 2. D. de usu et usufr. leg. Idem sentit WERNHERUS
Obs. For. P. 3. Obs. 175.

VII. Sequitur quaestio: *An inde, quod ipsi parentes indigeant liberorum operis, dum si iis carere debent, eorum oeconomia inde sentiat damnum, oriatur justa causa denegandi operas liberorum domino praestandas?* quae ex mea sententia sic decidenda est: *Si vera est allegata causa, ex qua denegantur liberorum servitia, denegatio pro justa habenda est.* Etenim parentum et liberorum obligatio ad operas bannarias, horum nimirum ut praestent eas, illorum vero ut iis careant, sua natura tacitam hanc continet conditionem: parentes praedii possessores carere posse operis liberorum salva sua oeconomia.

VIII. Quod tandem attinet quaestionem: *An matrimonium liberet a nexu des Dienstzwanges?* distinguendum esse censeo, an domino consentiente matrimonio jungantur tales, qui vel ab una, vel ab utraque parte ad operas praestandas obligati sunt, an non. Si prius, concedo tum cessare jus domini deinceps exigendi operas bannarias, quoniam consensum expressum in nuptias, tacitam juris domini quoad operas bannarias renunciationem involvere, defendi potest. At enim vero si posterius: manent operis bannariis obnoxii rusticorum li-

beri, nunc in matrimonio viventes, cum et a conjugatis praestari possint, et domino nocere non debeat, servitiis bannariis obnoxios, absque ejus consensu matrimonium contraxisse. Accedit, si contrarium ponis, eum, qui domino obligatus erat ad servitia, posse ad matrimonium confugere, ut se liberet ab hac obligatione, ut recte judicat BREUNINGIUS *l. c. pag. 14.* Dicitis ceterum non obstat paroemia: *Freien geht vor Miete*, dum ei opponi potest contraria paroemia: *wer freien will, muss ausdienen.* Accedit, has paroemias huc plane non pertinere, sed potius concernere locationem operarum, quae fit ex libera voluntate locatoris per intervenientem contractum locationis conductionis, indeque, cum secundum jus Germanicum particulare alibi locator per nuptias liberetur ab obligatione continuandi contractum locationis conductionis operarum, ibi locum habet paroemia: *Freien geht vor Miete*; alibi vero contrarium obtinet: inde ibi dicitur: *Wer freien will, muss ausdienen.* Conf. GEORG. TOB. PISTORII *Theaurus paroemiarum germanico-juridicarum, Paroem. XXV.* JOH. FRID. EISENHARD *Grundsätze der teutschen Rechte in Sprüchwörtern Abth. 2. num. X.*

T a n t u m.

 GENEROSISSIMO ORNATISSIMOQUE

SPECIMINIS HUIUS AUCTORI

S. P. D.

 P R A E S E S .

Mufis nostris, GENEROSISSIME LIBER BARO, valedicturus, TE non sine publico eruditionis specimine discedere voluisse, est maxime laudandum propositum. Sic adsunt rerum testimonia, ideoque verbis non est opus, TE in nostra Musarum sede, studiorum TUORUM matre, ita vixisse, vt decet dignum Musarum filium. Sic laetari possunt ii, in quorum subfelliis collegisti eruditionis TUAE thesaurum, de Themidis filio, qui spem de eo conceptam implerit, et in quo vident laetam segetem efflorescere. Sic, me quod attinet, ego fruor honore TE in cathedram ducendi, ad defendendum, me praeside, hoc TUAE eruditionis specimen. Recordor hac occasione, ante plura lustra, meque adhuc in viridi aetate constituto, nostram Musarum sedem ornasse, VIRUM PERILLUSTREM, nunc meritis gravem, quem patrem venerabilem TIBI natura dedit, cuiusque dexteritatem, solertiam, prudentiam et ardorem, in tractandis negotiis publicis varii generis et gravissimis, omnes admirantur. Eo magis itaque, nunc senex, gaudeo, TE, tanti patris filium itidem in nostra Fridericiana studiis operam dedisse nuncque specimen eruditionis edere. Et quidni gauderem, cum praeterea et hoc mihi valde gratum sit TE, elegisse the-

ma juris germanici privati et communis, cujus culturam negligi dolendum est. Non est hujus loci hac de re disputare, interim tamen vel binis verbis monendum est, multum interesse, culturam juris germanici privati communis magis promoveri ac fit. Quae enim quaeque animae dotes requiruntur ad compilandum, quae leges germanicae provinciales et statuta disponunt de hoc vel illo themate juris privati, et quem praestat usum talia doceri in scholis; praesertim cum nec contentus plurium harum legum particularium, efficere possit, id in quo conveniunt, esse juris germanici communis? Laudo itaque, TE in hoc TUO specimine plane neglexisse, quae hinc inde in legibus provincialibus de iis juribus vel etiam obligationibus singularibus rusticorum obvenerunt, de quibus disputas, dum ob temporis angustiam et brevitatis studium, non nisi quaedam horum jurium et obligationum sub examen vocare potuisti. Sed erunt forsitan, qui TIBI vitio vertant, quod leges provinciales neglexeris, dum noluisti laborem corporeum suscipere, qui fere totus oculis et manibus absolvi potest, et quo absoluto, id quod productum, est specimen juris germanici, sit venia verbo, quod libeticum. At confidas velim bonae causae, quae semper triumphat. Ceterum ne diutius TE detineam, fausta quaevis TIBI appretor et ut etiam porro TVA amicitia me dignari velis, oro rogoque. Dabam Halae d. XVII Mart. MDCLXXXIX.

ILLVSTRI AC GENEROSO VIRO IUVENI
 FRIDERICO GVILIELMO FERDINANDO LIBERO
 BARONI VON DER HAGEN.

S. P. D.

JOANNES REINHOLDUS FORSTER.

Quum jam in procinctu stes, Commentationem TVAM doctissimam publice defendere, nol-
 TE pluribus morari, ideoque paucis tantummodo verbis TE compellere mihi liceat.

Ex quo primum hanc Musarum sacram sedem accessisti, vidimus TE Illustris ac Ge-
 nerose Lib. Baro maxima cum animi intentione ingentique ardore flagrantem, optimarum
 litterarum studiis strenue operam navare: TE praeterea experti sumus moribus placidis, ur-
 banis, concinnis imo et elegantibus, nequaquam quidquam tetrici induisse, quod illis ac-
 cidere solet, qui totos sese severioribus addicunt studiis; porro observavimus TE in omnibus
 et virorum doctorum et aequalium juvenum coetibus facile TIBI amicos parasse; nec
 quod, in tanto hominum in Academiis e variis gentibus confluxu, in tantoque juvenilium
 ingeniorum discrimine et mobilitate, denique in tanta bonorum malorumque miscela vix
 evitari potest, cum quoquam inimicitiam exercuisse; sed in omnium opinione TE dignum
 illustri et Generosissimi Parentis optimi filium praestitisti, dignamque sobolem
 splendidae gentis, quae belli pacisque virtutibus, multis abhinc seculis inclaruit, patriaeque et
 Potentissimis ac serenissimis principibus utilem et strenuam navarunt operam.

F

Hanc egregiam indolem, ingenii praestantiam, litterarum studium indefessum, morum elegantiam, conspicuamque virtutem TUAM et mihi id persuasisse, ut TUAM amicitiam ultro exoptarem, nemini id mirum videbitur e Iuventute nostrae curae credita, qui mores meos perfectos habebit: quum nempe omnes id probe norint, quam pronus sim ad officia versus quemque, qui diligentem beneque moratum sese praestet. Verum quam primum utrimque sanctis amicitiae igniculis incaluissemus, adeo mihi TUA diligentia, probitas, humanitas, urbanitasque sese probavit, ut nihil prorsus jam detrectarem, quo Tibi anorem et animum ad omne officiorum genus paratissimum publice privatimque testarer. Quum igitur me ad officium opponentis contra Commentationem TUAM deposceres; etsi probe scirem, quam iniqua mihi concertatio subeunda esset in studiorum genere, in quo me plane hospitem lubenter profiteor, non enim omnia possumus omnes; imprimis quum tam gravem tamque exercitatum Ictum ad Praesidium delegeris, qui latera TUA tutaretur; nolui tamen TIBI, amorique meo deesse. Igitur non ex facili victoria, quam de me obtinebis, TUAM corona Auditorum in Iure peritiam dijudicet velim; sed quam carus mihi sis, cui morem genere malui, cum dispendio famae; ne de plenitudine amoris in TE mei, quisquam dubitare possit.

Quamprimum vero TE, REX CLEMENTISSIMUS, ad munera publica obeunda vocaverit, (quod auguror brevi tempore futurum) provideo Te OPTIMI PRINCIPIS expectationi, spei parentis Optimi, (Viri de nostra patria, reque publica litteraria praeclare meriti) splendori gentis paternae, et famae Academiae nostrae non defuturum; et re et factis id effecturum, ut bene actum de patria nostra quilibet censeat, quae TE talem virtute, Iuris peritia, acumine ingenii, dexterrimaque administratione negotiorum publicorum conspicuum praestantemque Virum habeat, possideatque: neque TIBI deerunt praeclara, beneque merita praemia. Faxit haec DEUS T. O. M. et annuat votis ferventibus meis, ex intimis praecordii fufis! Vale et me, ut coepisti, amare perge. Dabam in Alma Fridericiana d. XIV. Martii. c1810cc LXXXIX.

ILLVSTRISSIMO GENEROSISSIMOQVE
LIBERO BARONI DE HAGEN

S. D. P.

JOANNES CASPARVS LVDOVICVS MENKENIVS.

Haud exignam sane mereris laudem, quod studiorum academicorum rationes reddere, fortesque nasci fortibus TVO exemplo publice in cathedra comprobare, Tecum constitueris. Meis hucusque privatis et examinatoriis indefesso studio interfuisi praelectionibus, Tuaque quotidie dignum me iudicasti amicitia, ita, ut, si occasione tam sollemni doctrinae, ingenii probitatisque silentio praetermitterem testimonium, injustus essem. Elegisti Tibi dissertationis argumentum pari profecto utilitate ac gravitate commendabile, et ut dissentientis in me susciperem partes, me provocasti. Non desuerunt Tibi in conscribenda dissertatione Ictorum copiosius de hoc argumento exponentium scripta, neque tamen, cum ne quidem in formanda rusticorum notione, multo minus in eorum juribus singularibus generatim determinandis inter se conveniant, eorum ubicunque sequi potuisti principia, potius generalia rusticorum quoad personas et praecidia jura a specialibus in hac aut illa tantum provincia obveneribus adcurate studuisti distinguere, et si redux in patriam coeptum ita opus peculiari, ut spero, absolveris libro, omnium, quibus curae cordique sunt res germanicae Ictorum certissime subiturum Te credas gratiam. Equidem cum iam propediem nostram relicurus sis academiam, nihil magis habeo in votis, quam ut prospere Tibi omnia succedant, reduxque in patriam splendidis conspicuus honoribus, eius quae hucusque inter nos intercessit amicitiae, interdum benignissime recorderis. Dabam Halae Salicae —

PRAENOBILISSIMO ATQUE DOCTISSIMO

VIRO

FRIDERICO WILHELMO FERDINANDO

L. BARONI AB HAGEN

JURIS UTRIVSQUE CANDIDATO DIGNISSIMO

S. P. D.

ERNESTUS HENRICUS OELRICHS

HANNOVERANUS.

Quae eorum esse solet, qui ceteris mortalibus praestare studuerunt, ut insolito ac infesso labore ad facta, nepotibus referenda, sese accingerent, neglectisque iis, quae aetas, natalium splendor, patrumque merita, offerrent otii delicias, id potissimum intentis viribus petendum crederent, ut sicut dignitate inter cives, ita quoque sapientia et virtute eminent; hanc Te legem Tibi proposuisse suspiciens intellexi, ut qua Te avorum clarissimorum, Patrisque Excellentissimi et Amplissimi merita anteirent, via sequareis, ne tantum fortunae numine, verum etiam animi praestantia ad summos in republica honores, destinatum Te demonstrares. Quo quidem quaevis optima appetente animo jurisprudentiae studium ita aggressus.

fus es, ut non solum vulgarem aliquam legum positarum notitiam acquireret, verum etiam
 definitionis, quam vir summus Ulpianus iure consulto proponit, memor, longius progredien-
 dum esse illumque solum magno ICTi nomine dignum existimares; qui iusti iniustique
 scientiae, rerum divinarum atque humanarum studium jungeret. Philosophia scilicet duce
 legum originem, historiam, earumque, pro cuiusque reipublicae forma, diversitatem per-
 lustremus, variasque earum, mutatis moribus, sacris et statu publico formas, per-
 pendamus, ut tam legum latarum rationes, quam ferendarum effectus intelligamus. Jam
 itaque huic scientiae tali ardore operam dedisti, ut musis nostris valedicturus, certamine
 litterario instituto, eumque ad finem elegantis operae, quo plura ICTorum signa per-
 strinxisti edito, tum praeceptoribus fructus ex eorum institutione collectos, tum aequa-
 libus, quid de TE sperandum sit, exhiberes. In quo quidem, quum mihi dissentientis pro-
 vinciam demandares, amicitiae TUAE, qua me huc usque dignum TIBI visum esse lae-
 tor, cumulum addidisti; mihi vero, gratulor, illud a TE munus, quod licet sperarem,
 ambire tamen haud auderem, honorifice in me esse collatum. Maximas ergo TIBI ago gra-
 tias, majoresque usque ad vitae finem laetabundus memor servabo, qui me honoris, TECUM
 contendisse, TIBIQUE victori palmam protendisse dignum censueris, id tantum a TE etiam
 atque etiam petens, ut illi, qui, dum spirabit, TUAS virtutes TUAMQUE eruditionem
 suspiciet, favoris TUI laudem conservare velis. Vale.

Dabam Halae die XVIII Martii,

Anno MDCCLXXXIX.

AD LIB.
BARONEM DE HAGEN.

Felix, cui licuit prima viridente juventa
 Laurigeri Phoebi limina adire sacra!
 Cui contemnenti facilis vestigia vulgi
 Mufarum ad colles semita cuncta patet!
 Qui nec stemmata, nec numerans praeclara parentum
 Facta, sibi meritis nomina certa petit;
 Dotibus ingenii qui et recto pectore fretus,
 Non nisi virtutis praemia digna putat,
 Felix, qui certa navi freta falsa pererrans,
 Vix juvenis, laudis littora tuta tenet!
 Et Lærtiadi similis, qui pectore firmo
 Sirenum furda praeterit aure melos,
 Semper progrediens famae succensus amore,
 Blanda voluptatis spernere dona potest;
 Atque, oculos tendens ad magni sidera honoris,
 Temporis aeterni laurea ferta cupit!
 Felix terque quaterque igitur, Dignissime Baro!
 Quem juvenem Themidos splendida vitta tegit;

Gloria quem stirpis, propriis virtutibus aucta,

Patria quem laurus, semper ad alta vocat!

Macte igitur virtute nova! comitantur honores

Quem decorant pietas inclyta et alma fides.

Semper eris felix et magno nomine clarus,

Candidae amicitiae si pia vota valent.

DE BRINCKMAN.

SUECUS.

GENERIS PROSAPIA SOLIDAQUE JVRIS SCIENTIA
 PRAECELLENTI
 DISSERTATIONIS AVCTORI,
 AMICO SVO HONORATISSIMO,
 GAVDERE DICIT ET REM BENE GERERE,
 D. JOANNES GEORGIVS KRVENIZ.

Publicum Tuum, quod hodie, Vir Generosissime, in omnium oculis exponis, industriae specimen, amplissimum mihi exhibet argumentum, meum in Te animum Tibi significandi. Sane iste ingenii foetus, quem emittis, locupletissimus est testis ac interpret Tuae diligentiae, et aperte declarat, sapientem vitae academicae rationem Te iniisse, tempusque Tuum ita collocasse, ut nihil in Te desiderari possit, quod ad partes boni civis pertinet. Itaque venerandus Tuus pater jam maximam laetandi materiam prae se habet, et patria spem, quam de Te, freta Tuo praeclearo ad virtutem impetu, sibi facit, haud irritam fore, claris signis cognoscit. Augurium suum nunc exitu comprobari videt, atque ex commentatione hac ingenii ac litterarum Tuarum ubertatem sentit, ex hac autem in posterum haud exiguam messem sibi promittere potest. I nunc bonis avibus, ascende cathedram, et impone feliciter laboribus Tuis academicis coronidem, ea quidem dexteritate, qua studia Tua ad omnium admirationem hucusque profectus es. Refert Plinius, se a majoribus suis accepisse, quod ne nobilissimis quidem adolescentibus quondam in foro vllus fuerit datus locus, nisi ali-

quo consulari producente; id quod praeclare de Te dici potest, qui nunc in forum literarum hoc publico eruditionis specimine prodis, praeunte et producente Viro, vere inter eruditos consulari, excellentissimo Domino Praefide. Gratulor Tibi, amicissime DE HAGEN, dona, quae a natura habes, egregia; ingenium excitatum litterisque perpolitum; spem, quam de Te fecisti, amplissimam; bonam prae reliquis mentem adversus Deum optime animatam; felicem studii academici decursum. Fruere his Dei donis e re Tua et publica diu feliciter. Certe non deerunt praemia, quae virtus Tua meretur, inprimis cum animi Tui probitas et mores ad modestiam compositi non possint non bonorum omnium amorem Tibi conciliare. Voveo porro, ut per integrum vitae Tuae curriculum constanti animi tranquillitate, ac bona nec umquam morbis gravioribus labefactata corporis valetudine gaudeas. Imo, ut multa paucis complectar, opto ut cuncta conamina Tua, quae vera religio, ratio sana et vigilans conscientia probabunt, desideratum sortiantur eventum, ut omnia Tibi ex animi sententia succedant, quo exoptatissimum studiorum portum mox conspicias, et paternam gloriam in Te et posteros Tuos felicissime transplantas. Ita Deus Te sospitet. Optime vale, et amorem Tuum mihi persevera. Dabam Berolini, d. 17. Mart. 1789.

VIRO PERILLYSTRI ATQVE GENEROSISSIMO
 L. B AB HAGEN
 AMICO DILECTISSIMO
 G V S T A V V S T R O S C H E L
 BEROLINENSIS.

Nihil equidem puto dulcius amico, quam gaudere rebus amici prosperis, nihil jucundius, quam animo proferre pio laetitiam de rebus amici secundis sincerissimam et cum eo communicare, quantopere illae sibi sint cordi! ex quo, quanto desiderio quantoque ardore haec Tibi gratissima dies a me expectata sit, nec Te, Carissime ab Hagen, nec alium quemquam fugere potest. qui amicitiam meam fatis novit erga Te eximiam, quae a puerili aetate originem trahens, hanc usque in diem crevit, quaeque, quod ad me perinet, usque ad funus salva manebit. Quid igitur mirum, si huic non desam, quae hodie mihi offertur, occasione, animum meum Tibi dedicissimum publicè declarandi et Tibi gratulandi actum hujus dici solemnem; quam si omnisiem occasionem, merito amicitia Tua indignus viderer.

Eluxit dies Tibi aequè ac mihi jucundissima, quae te juridicis versatissimum disciplinis, speciminis auctorem praestantissimi, optima indole ac egregiis animi dotibus praeditum praestat. Ascendisti hodie, cunctis adplaudentibus, locum sanctum atque venerandum; quod si facturus fuisses, vel ut honores academicos solemniter capefferes, vel ulla alia necessitate coactus, vereor, ne his ipsis quid de laude tua minneretur, cum minus ultro factum videri posset. Verum laudabilius quoddam perfecisti; solo enim permotus litterarum amore, commilitonibus

dilectissimis publice declarasti, quam bene a Te peractum sit spatium triennale academicum, ac quales sint profectus, quos Halae in iuridicis feceris doctrinis. O ter quaterque beatum, cui tanta, quanta Tibi, animi tranquillitate ac securitate rationem reddidisse licet studiorum, et cui, absoluto cursu, nihil est, propter quod ipsum poeniteat inutiliter peracti temporis, ac revocet annos praeteritos, sed qui animo hilari atque sereno sibi ipse dicere potest: non perdidit tempus.

Probasti hodie exemplo Tuo sine rarissimo, quid ingenium cum solertia conjunctum valeat; diligentiae enim assiduae tuae laudandaeque, quam ad perferendas adhibuisti veritates iuridicas, et amori flagranti, quo duce sustulisti velum illud, quod plurimas in iure doctrinas involvit, diligentiae, inquam, debes, non minus ac ingenio Tuo praestanti ad quasvis cognitiones sublimiores addiscendas nato, quod celerrimo immo rapidissimo gradu ad adyta hujus artis solidae penetraveris, et jam majoribus initiatus mysteriis sacrorum exstes Themidis. Quantum sperare iure suo licet patriae de viro, qui summam civium spem, quam de eo adhuc puero habuerunt, juvenis superavit!

Redi igitur in patriam, Carissime, favore quovis divino ornatus; Te expectat civitas palmam Tibi praebitura Te dignissimam, Tibique apertura honores summos ex sorte Tua et eruditione atque ex meritis paternis iuste a Te petendos. Te expectat pater illustris ac venerandus, ecce, salutare ac amplecti cupiens Te filium dilectissimum seque dignissimum; expectant amici, jam dudum absentiam tuam moleste ferentes reditumque Tuum ardentem exoptantes. Valeas, Carissime et dilectissime, ac me, ut amasti, amare pergas, oro atque obsecro,

ILLVSTRISSIMO AMICISSIMO
LIBERO BARONI AB HAGEN

S. P. D.

C. L. H. HVVLBECK J. v. C.

Cum mihi a prima contigerit pubertate, TECUM una in litterarum studiis versari, TUAQUE frui amicitia, ingrati sane mererer notam, nisi de hodierno festo die, quo futurus Themidis sacerdos, publica eximiae Tuae diligentiae industriaeque specimina edis, ex animi plenitudine TIBI gratularer. Multa hic de acumine ingenii TUI doctrinaeque proferre possem, sed quid verbis opus est, ubi res ipsa loquitur! Satis in omnium conspectu est, TE non TIBI sed patriae vixisse: quare TUAE non indigent me praecone laudes. Innumeras TUA mihi praebuit consuetudo suavitates, quare iusto afficior moerore, me tali orbari amico; est magnum exinde mihi oritur solatium, quod semestri feliciter elapso in patriam, ubi omnes boni et aequi TE expectant, rediturus sis. De reliquo etiam atque etiam oro obtestorque, ut qua huc usque usus es, in posterum me prosequaris amicitia et benevolentia. Vale. Dab. Hal.

L. B. AB H A G E N
FRIDERICUS LUDOVICUS A TSCHIRSCHKY

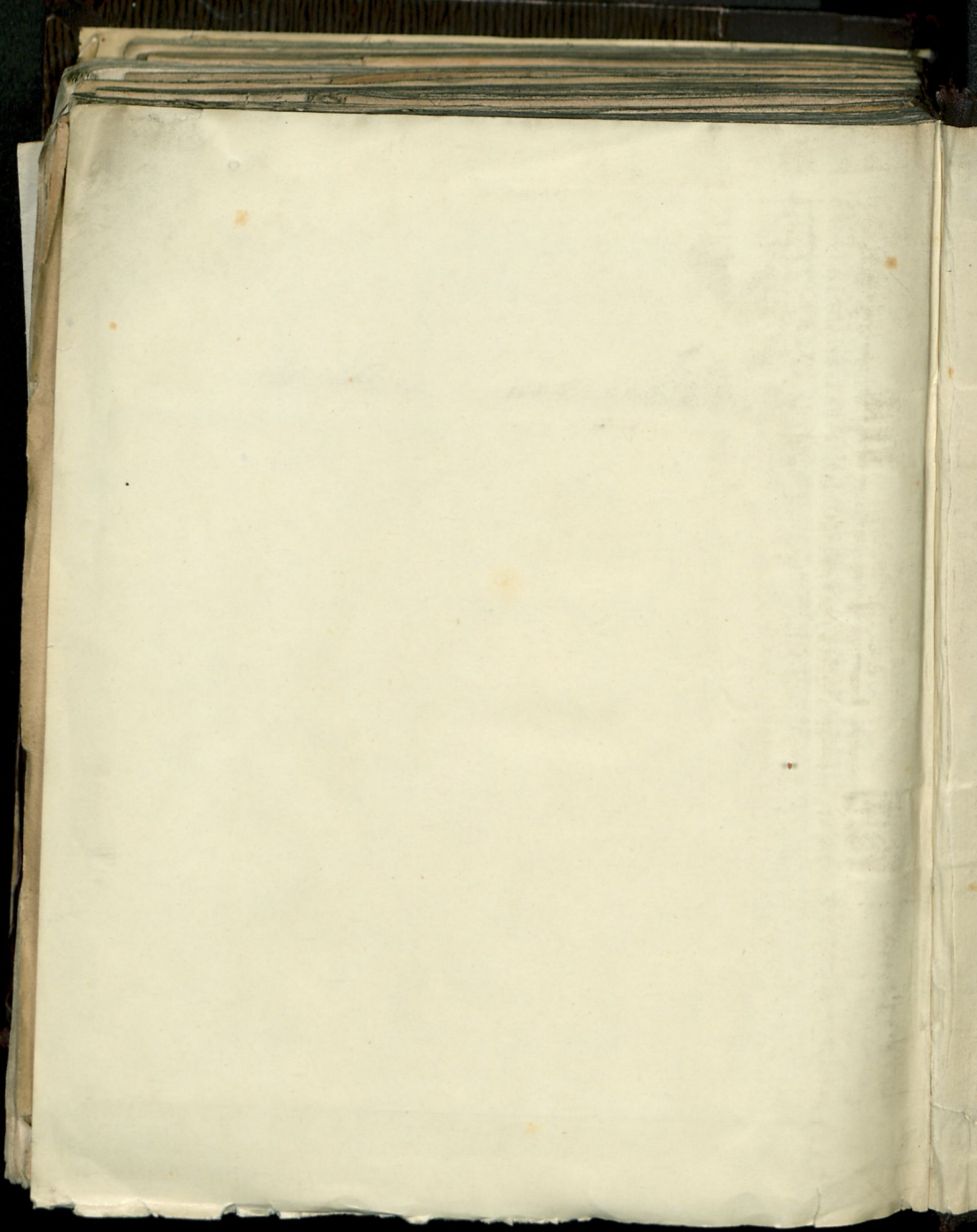
S. P. D.

Quum TIBI in amplificandum hujus gloriosi diei honorem, quo tam eximium diligentiae laborumque TUORUM specimen tradis, splendidissima Musarum munera ab amicis commilitonibusque undique parari video, hercle indignum quam maxime fore putarem, nisi et ego, dulcissimo amicitiae vinculo TECUM jam dudum conjunctus, magnificae laudum TUAREM coronae, gratulandi gratique erga TE animi testificandi causa, aliquot anneterem flores. Nam permultum mea interesse facile credes, quod tot tantique clarissimi viri, in omni genere scientiarum artiumque optimi, simul cum tot florentissimis, quos Academia nostra fovet, commilitonibus, probe cognoscant, TE et me suavissima amicitia excepisse, et inter TUOS habuisse. E nobilissimo fonte hujus gloriae fluit cupido; insitum enim naturae humanae videtur, quod omnes, qui egregio virtutis amore ducti, singulari litterarum studio eminent, praecipua quadam admiratione prosequamur, eosque quantum pro cujusque fieri potest facultate, quam proxime attingere studeamus. TE hodie illustre singularis talis litterarum studii dare exemplum, quis est, qui ignoret? Nonne eximium quid, et cumulatifimis, nostris praesertim temporibus, laudibus dignum, juvenem generosissimum, clarissimis majoribus ortum, et in affluenti fortuna natum, a prima inde juvenia litteris maxima cum diligentia incubuisse; omnia vana et inania, quibus

H

nimis plerumque indulgent adolescentes, oblectamenta contempserunt; et sacro quodam Themidis amore ita flagrasse, ut dignus esset, qui nunc prodiret, et adolescentiæ inter augustos Musarum secessus egregie peractæ, publice rationem redderet? Patrem, qui juvenis sacros Themidis latices eadem siti hausit, et nunc jam dudum primis in patria honoribus conspicuus, Regi optimo operas dicat, nobilissimum sumfisti exemplar; paternæ gloriæ invidus, paternæ diligentia viribusque litteras coluisti; dignus, qui et aliquando iisdem præmiis exoneris. O quot quantaque commoda, ex TUA sapientia ingenioque percipienda, patriæ jam nunc præflagire licet! Rempublicam strenue administrantem, iussa immortalis nostri Regis alacri ingenio persequentem, juraque ejus virili eloquentia ubique propugnantem, jam nunc TE cerno! Nobile insuper generosæ nostræ reipublicæ inventuti proponis exemplum, dignum, quod omnes imitentur, quodque cunctos doceat, lauream immortalem, quæ frontem aliquando cingat, jam in adolescentia quaerendam esse. O me felicem, quem Deorum benignitas per totum fere tempus, quo in Fridericiana vixisti, virtutis diligentiaque TUAE spectatorem fecit; felicem, quem eodem nobilissimæ Jurisprudentiæ studio arctissime me TECUM conjunxerunt; felicem denique, cui nunc etiam hunc vere festum diem solenni lætitiâ rite TECUM concelebrandum permiserit! Vale.

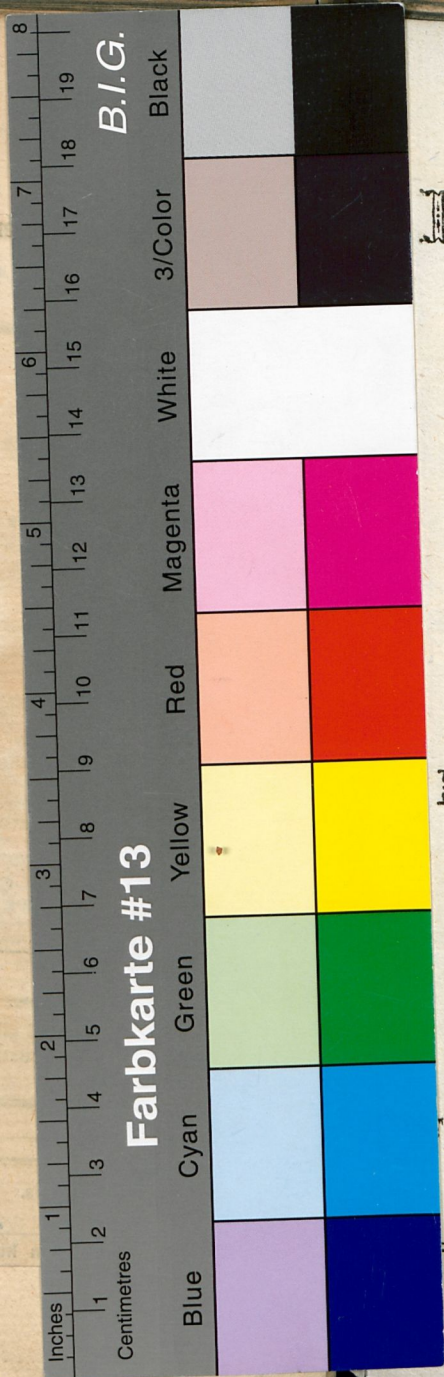
Halle, Diss., 1788-91

ULB Halle 3
001 967 045

Sb.

DISSERTATIO
JVRIS GERMANICI COMMVNIS
DE

1789 301 1
6

RVSTICORVM JVRIBVS
ET
OBLIGATIONIBVS SINGVLARIBVS
FALSO VEL MERITO SVSPECTIS

6

QVAM
P R A E S I D E
PERILLVSTRI ATQVE CONSULTISSIMO
V I R O
D. DAN. NETTELBLADT,
POTENTISSIMO BORVSSORVM REGI A CONSILIIS INTIMIS,
ACADEMIAE FRIDERICIANAE DIRECTORE,
PROFESSORE IVRIS PRIMARIO ET FACVLTATIS JVRIDICAE ORDINARIO,
DIE XXI. MART. MDCCLXXXIX.
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
FRIDERICVS GVILIELMVS L. B. DE HAGEN
EQVES MARCHICVS.

HALAE,

TYPIS FRANKIANIS.